

Lybeck, Carl, Godsegare, Windö, Eds bruk.

Nettelblatt, Hjalmar, Ingeniör, Falun.
Norman, E. J., Länsbokhållare Östersund.

Sjunnesson, E., Förvaltare, Svaneholm, Skurup.
Sjögren, Knut, Skeppsklarerare, Westervik.
von Strokirk, W. Th., Godsegare, Tunboholm, Sandsjö.

Wachtmeister, C., Grefve, Kristinelund, Helsingborg.
Wieslander, W., Landtbrukare, Ekshagen, Jönköping.
Wikström, Sven, Inspektör, Brattbäcken.
Witt, Fredr., Jägmästare, Grenna.

Tillkännagifvande.

Af Svenska Mosskulturföreningens tidskrift finnas ännu fullständiga årgångar tillgängliga från åren 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898 och kunna hos redaktionen reqvimeras mot 2 kronor postförskott pr årgång. Dessutom finnas åtskilliga defekta årgångar, hvarur, i mån af tillgång, lösa häften för komplettering kunna erhållas mot 20 öres postförskott pr häfte. Jönköping i December 1898.

Wilh. Kylberg.

Sekreterare.

Innehåll: Anmälan, sid. 1. — Stadgar för Svenska Mosskulturföreningen, sid. 2. — Tillkännagifvande, sid. 6. — Proftagning af mossjord, sid. 7. — Redogörelse öfver undersökningar i Westmanlands län sommaren 1898, af Rob. Tolf, sid. 8. — Svenska Mosskulturföreningens Novembersammanträde i Jönköping, 1898. Referat af Hjalmar von Feilitzen, sid. 30. — Om högmosseodling. Af Carl von Feilitzen, sid. 56. P. A. Ribbing. Af Carl von Feilitzen, sid. 70. — Matrikel, sid. 71. — Annonser.

Annonser för nästa häfte af Svenska Mosskulturföreningens Tidskrift böra insändas till undertecknad före den 15 Febr. 1899. Annonspriset pr petitrad är 25 öre för en gång, med 25 proc. rabatt för kvarstående annonser.

Wilhelm Kylberg,

ansvarig utgifvare.

Jönköping, Nya Torget N:r 4.

Jönköping 1898. Tryckt hos H. Halls Boktryckeri-Aktiebolag.

acc nro 39
SVENSKA

MOSSKULTUR-FÖRENINGENS TIDSKRIFT.

N:r 2.

Mars.

1899.

Innehållsförteckningen återfinnes i slutet af häftet.

Sjön Tåkern.

Af Rob. Tolf.

Den som från höjden af Omberg blickar ut öfver landskapet nedanför, skall dervid svårligen kunna undgå att fästa uppmärksamhet vid den olikhet i form, hvilken råder mellan sjöarne Vettern och Tåkern. Vettern — lång och smal, likasom hade en jättes yxa klufvit den bädd, hans vatten intager; Tåkern — oregelbundet och långsträckt rund, som hade detta jätteväsen i marken lemnat ett spår af sin klumpiga fot, i hvilken fördjupning vatten derefter samlats.

Vid en närmare bekantskap med de båda nämnde sjöarne visa sig ännu större olikheter dem emellan. Den ene är djup, har ofta branta stränder, sandig eller stenig botten med ett snarare fattigt än rikt växt- och djurlif. Den andre är grund, så att man ej sällan har svårt att taga sig fram derpå i båt; stränderna ligga öfverallt flacka; botten utgöres af lergyttja; vattnet är föga genomskinligt, men det organiska lif, som frodas deri och derpå, torde kunna räknas till det rikaste, någon sjö i vårt land har att uppvisa.

För den, som sysslar med studier öfver vår jordytas beskaffenhet, eller med andra ord för en geolog, blir det snart nog begripligt, att dessa båda, hvarandra så olika sjöbäcken icke kunna hafva uppkommit på samma sätt. Och så är nog äfven förhållandet.

Vi nämnde nyss, att Tåkern liknade aftrycket af ett jätteväsens vanskapliga fot; den är i sjelfva verket också ett spår af en jättes verksamhet, och den jätten bär i jordens häfdeböcker namnet Jökul. Tåkern än nemligen bildad genom medverkan af den inlandsis, som en gång

täckte vårt land och som antingen sjelf i den mjuka kalkstenshällen urgrävt det bäcken, hvilket nu upptages af Tåkerns vatten, eller och vid sin framskridande rörelse bortfört de under sekulär förvittring uppkomna jord- och grusmassor, hvaraf denna insänkning före Skandinaviens sista nedsläpning fylts.

Vetterbassängen deremot har uppstått på det sätt, att den del af jordytan, sjön nu intager, sänkt sig, antingen plötsligt och med ens eller — hvilket torde vara det sannolikaste — småningom samt under längre tidsperioder. Ja, våra geologer vilja till och med påstå, att denna sänkning af sjöns botten fortfar och försiggår ännu i den dag, som är, hvilket antagande på grund af många skäl väl också torde vara riktigt.

Båda dessa sjöar äro således, hvar och en på sitt sätt, märkliga i många afseenden, och flera af deras olikheter bero uteslutande på de skilda sätten för deras uppkomst, hvarför dessa, om också endast an tydningssvis måst vidröras.

Om Vettern — den i alla afseenden intressantaste af de båda sjöarne — hafva vi nu ingen anledning att tala vidare i denna tidskrift. Deremot synes en redogörelse öfver Tåkerns naturliga förhållanden väl förtjena ett rum på dess blad, då ju denna sjös sänkning och dess botten tillgodogörande för kultur varit frågor, hvilka gång efter annan stått på dagordningen och särskildt i våra dagar med förökad styrka återupplagits.

I det följande skall sålunda lemnas en redogörelse för resultaten af de undersökningar af denna sjö, som jag, på uppdrag af Svenska Mosskulturföreningen och på dess bekostnad, utförde — fastän under temligen ogynnsamma väderleksförhållanden — i slutet af September månad sistlidne år.

Sjön Tåkern upptager en god del af slättbygden nedanför Omberg, hvilket hån kommer närmast något söder om Väfversunda kyrka, hvarest afståndet från bergets fot ej uppgår till fullt halfannan kilometer. Sjöns största längd utgör ungefär en gammal svensk mil; största bredden — mellan Källstad kyrka och Renstad herregård — är en styf halfmil. Genom den udde, hvarpå byn Hånger är belägen, delas sjön i tvenne, ungefär lika stora vikar, den ena i vester, den andra i öster.

Till Tåkern rinna 7 stycken vattendrag; blott tvenne af dessa äro emellertid mera nämnvärda: det största är den å, som — kommande uppifrån Stora Åby socken — utrinne vid Renstad i Svanhals.

Sjöns yta ligger, enligt Topografiska kårens kartblad, 93,5 meter öfver havets yta och 5,4 meter öfver Vetterns samt afbördar till denna sistnämnda sjö sitt vatten genom den vid Starby uttrinnande ån.

Vattenrätten är delad mellan 9 kyrksocknar.

Redan på fyrtiotalet underkastades denna sjö en partiel sänkning.

Den härigenom torrlagda stranden visar flera olikheter och utgöres än af torfbildningar, än af ler- eller klapperstensblandad jord. Bland klappern anträffas ej sällan platta kalkstensflisor, försedda med skål-lik, tätt invid hvarandra stående insänkningar, hvilkas uppkomst man ännu ej lyckats fullt tillfredsställande förklara. Dyliga kalkstensflisor har jag iakttagit äfven nära Martebo på Gotland, der de bland allmogen voro kända under namnet «Martebo getingbon», till följd af den likhet man tyckt dem ega med getingarnes nästen.

Vegetationen å den klapperstensblandade jorden vid Tåkern är visserligen egendomlig, men ej öfver sig rik eller frodig och består i allmänhet af glesa och lågväxta arter. Nedanför Rogslösa jernvägsstation, der förhållandena voro ganska typiska, bestod således växtligheten af kryphven, brunhven, hundhven, färsvingel, ängsdarr, bladvass, åtskilliga starr- och tågarter, röd- och hvitklöfver — sparsamma och förkrympta exemplar med få och abnormt bildade knölar på rötterna — käringgigel, hvitmelot, humlelucern samt ett trettiotal andra fanerogama växter.*)

Bland de vid Tåkern uppträdande växterna är det i synnerhet tvenne, hvilkas förekomst derstädes är mera egendomlig. Den ena är en med senapsväxterna beslägtad art, *Erucastrum Pollichii*, som inom vårt land finnes endast vid denna sjö. Plantan tillhör egentligen Medel-Europa, der den räknas till åkertegarnes och trädans floror. Sannolikt har den derföre kommit till sin svenska växtplats med utländskt klöfver- eller gräsfrö. Detta är så mycket sannolikare, som man med bestämdhet vet, att växten i fråga på så sätt kommit till en annan likaledes utom dess naturliga utbredningsområde liggande lokal, nemligen den ungefär 16 km. nordvest om Köpenhamn belägna Söndersöen. Denna sänktes i midten af 1860-talet, och på dess bäst torrlagda del verkställdes insåningar, till hvilka fröet inköptes från Tyskland, Holland och England. En mängd för den danska floran främmande växter framkommo i dessa insåningar och bland dem *Erucastrum*, som nu i sådan mängd uppträder kring Söndersjön, att den torde trotsa alla utrotningsförsök. Äfven närmast Tåkern blir *Erucastrum* ett rätt besvärligt ogräs.

Den andra för Tåkerfloran mera egendommige växten är klådriset (*Myricaria germanica*), som hos oss förekommer vild på Indals- och Ångermannaelvens sandiga eller grusiga stränder samt på holmarne i dessa floder, men söderut äfven odlas i trädgårdarne. Från någon sådan torde klådriset antagligen hafva spridit sig till Tåkerns stränder, ty det är föga sannolikt, att spridningen skulle egt rum från någon af de aflägsna nordliga växtplatserna, ehuru plantan har utmärkta spridningsmedel.

*) Fullständigare förteckningar å vegetationen vid Tåkern förefinnas i en till Östergötlands läns Hushållningssällskap inlemnad redogörelse.

Öfvergå vi nu till de s. k. lägre växter, som förekomma på Tåkerns klapperstensstränder, så märka vi bland dem åtskilliga mossor, hvilka genom sin förekomst tyda på en afsevärd kalkhalt hos sitt underlag. Fläckvis var marken öfverdragen med en hvit skorplik krusta, som — enligt hvad kemisk analys visat — på ytan utgjordes af kalciumsulfat (gips), men för öfrigt af kalciumkarbonat («kolsyrad kalk»). Denna krusta, som under somrar med mera normal väderlek säkert torde förekomma i ganska stor utbredning, syntes med förkärlek utveckla sig på tufvor eller smärre mattor af den kalkälskande mossan *Tortula inclinata* samt på en *Cladonia*-laf; i synnerhet den sistnämnde var städse mer eller mindre öfvertäckt deraf.

Närmare strand egde — antagligen på grund af periodiska öfversvämningar — en svagare dybildning rum, och vegetationen blef mera sluten samt ej obetydligt yppigare. Här bestod växtlighetens hufvudmassa af gräsformer: storväxtare starrarter, höst- och berggröe, madrör o. s. v.; i öfrigt var gåsmuran (*Potentilla anserina*) den allmännast förekommande örten.

På klapperstensstranden nedanför Hånger gjordes ännu en ståndortsanteckning. Äfven här var växtligheten gles och förkrympt samt bildad af ungefär samma arter som i det föregående blifvit uppräknade; åtskilliga nya tillkommo dock, deribland några nödvuxna stånd af björk och tall.

Det torde icke vara godt att uppgifva rätta orsaken, hvarför denna vegetation, som till sin utveckling i så mycket erinrar om växtlighetsförhållandena på den öländska Alvarn, blir så förkrympt och nödvuxen. Betning kan icke vara anledningen härtill, ty äfven sådana arter, som de betande djuren rata eller hvilka de till följd af deras ringa storlek icke komma åt, blifva klen utvecklade. Brist på näringsämnen kan näppeligen råda i en jord så rik på lera och förvittrad kalksten. Ej heller torde den klena utvecklingen vara att tillskrifva närvaron af för växtligheten skadliga ämnen till exempel fri svafvelsyra, hvori jag först ville se orsaken härtill; den jemförelsevis ringa mängd, hvori kalksulfat anträffades i nyss omnämnda saltskorpor, gör väl detta mindre antagligt. Troligast är väl, att markens fysikaliska beskaffenhet lägger hinder i vägen för växternas normala utveckling på jorden i fråga.

Att emellertid denna utveckling kan under vissa förhållanden betydligt förbättras, visades af följande omständighet. Ett från fastmarkså kern ofvanför «gallstranden» kommande dike slutade i en af de nyss skildrade sterila ytorna med den verkan, att hela växtligheten till såväl sammansättning som frodighet blef en helt annan och bättre. Så bestod här gräsbeståndets hufvudmassa af tätväxt kryphven med massor af utlöpare.

Jag har en smula uppehållit mig vid växtlighetsförhållandena å klapperstensstranden, emedan de syntes mig vara ej utan betydelse för en eventuel odling af den en gång torrlagda Tåkerns botten.

På de torfartade strandpartierna blef emellertid växtligheten både frodig och rik. Vid Holmen till exempel funnos vidsträckta ytor, täckta med tät och hög bestånd af madrör, kryphven, höstgröe, rörflen, mannagryne, bladvass, sjöfräken, blåsstarr samt en mängd fuktighetsälskande två-hjertbladsväxter, en vegetation, hvars flesta arter och hvars utveckling i sin helhet talade om riklig tillgång på näringsämnen. Denna mark är sålunda, hvad torfsubstansen angår, af för odlingsändamål särdeles god beskaffenhet.

Sjelfva sjön kantas nästan rundt om af väldiga vassar, omöjliga att genomtränga med båt, hvarför genom dem ordentliga, breda roddgator blifvit upptagna, på det att man skall vara i stånd att sommartiden komma ut på vattnet. Den hastighet, hvarmed dessa gator igenväxa, är ett bevis på den intensitet, med hvilken vassarne framtränga. Sjelfva igenväxandet synes alltid inledas genom Lemna-arter, som i tjocka lager täcka botten.

Vassarne bestånd utgöres hufvudsakligen af bladvass, som allmänt tillgodogöres såsom ett i sanning icke föraktansvärdt fodermedel. Inblandningen består af en mängd mera storväxta arter, förekommande i vatten: svärdla, svalting, strätta, sprängört, sjöranunkel, kasekolf — bildar äfven ensam smärre vassbankar — igelknopp, fräken samt några andra.

Dessa vassars utbredning försiggår allt jemt, och särskildt i sjöns vestliga del förekomma en mängd under bildning varande kolonier. I de flesta af dessa inledes kolonisationen genom igelknopp (*Sparganium ramosum*) eller kasekolf (*Typha*).

På sjöns sjelfva botten är växtligheten ovanligt yppig och täcker alldeles, få ställen undantagna, hela bottenytan. I P. Duséns «Ombergs-traktens flora och geologi», uppgifves att den täckande växtarten delvis skulle utgöras af *Callitriche autumnalis* och *Batrachium confervoides*. Så var dock, åtminstone i år, icke fallet, utan bestod bottenvegetationens vida öfvervägande hufvudmassa af sträffse (*Characéer*), så godt som öfver hela sjön. *Batrachium* såg jag blott i få, från botten lösryckta stånd; ej ens «utanför Lundtorp» lyckades jag anträffa den rotfast. *Callitriche* uppträdde endast på smärre ytor. Det är sålunda antagligt, att bottenväxtligheten under olika år vexlar till sammansättning och fördelning. Utom de nämnda förekommo fläckvis nate- eller andra möjearter.

Vid kemisk undersökning visade sig characéerna hålla 29,22 proc. kalk, 0,58 proc. kali, 0,13 proc. fosforsyra och 1,03 proc. qväfve.

*) Anf. st. sid. 24.

Vid characéerna sutto fästade massor af grönalger (conferver); dessutom voro de öfverhöljda af slam, som vid storm uppröres från den grunda sjöns botten. Då detta slams beskaffenhet var i viss mån upplysande för botten, företog jag en mikroskopisk undersökning af detsamma, hvarvid det visade sig till hufvudsaklig del bestå af mineralpartiklar, lera och sand, bland hvilken senare glimmer ej var sällsynt. Utvecklingen af gasblåsor vid tillsats af saltsyra ådagalade, att kalksten lemnat bidrag till dessa denudationsprodukter.

Närmast i ymighet förekommo exkrement af större eller mindre vattendjur.

Diatomacéerna räknade jemförelsevis få ställföreträdare (i slammet): en mindre art fans dock rikligt fäst på characéernas sjelkar och grenar samt företrädesvis i grenvecken. Af Palmellacéer iakttogos flera såväl levande som döda exemplar af en vacker *Pediastrum*-art.

I öfrigt innehöll detta slam dels bestämbara delar af högre växter, dels fragment, omöjliga att identifiera; mycket sparsamma bitar af brunmossor; ymnigar delar af conferver; pollen af åtskilliga slag (sparsamt af barrträd). Vidare iakttogos epidermer af larver eller af smärre kräftdjur samt till sist levande eller döda «urdjur» (infusorier).

Ytor utan nämnvärd bottenväxtlighet funnos midtför Mellgården, mellan Lindön och Hångers udde, på djupet utanför Herrestadsviken, utanför Sandby samt i Hofgårdsviken. Mellan Sandby udde och Oskar Fredriks kyrka var botten betäckt af endast conferver.

All denna bottenbetäckning kallas af strandboarne med ett gemensamt namn för «mossa», och i denna mossor rör sig en skiftande mångfald af högre och lägre vattendjur. Tåkern är bekant bland annat för sin efter svenska förhållanden ovanligt rika fisk- och fågelfauna. Ett bevis på den förras rikedom lemnar den omständigheten, att om man med åran upplyfter mossan från botten, så medfölja ej blott en massa larver och kräftdjur, utan ock vanligen några smärre fiskar, som i bottenbetäckningen ega sitt tillhåll och för den täta växtlighetens skull ej kunnat undkomma.

Af de exkrement och de epidermidelar, alla dessa djur under årets lopp aflemna, stannar naturligtvis en myckenhet kvar på bottenvegetationen och blir kvarhängande der för att efter längre eller kortare tid falla till botten och öka lergytjan. På bottenbetäckningen fastnar väl äfven en del af de synnerligen talrika simfåglarnes exkrement, och den, som på ort och ställe haft tillfälle se Tåkerns öfverdådigt rika fågelfauna, skall helt visst till sitt fulla värde veta uppskatta den betydelse, densamma har för uppkomsten af sjöns gytja.

Sjöns djup är i allmänhet ringa, och ehuru vid mitt besök derstädes i September månad vattenståndet, på grund af sommarens starka

nederbörd, var ovanligt högt, kunde det ej sällan befinnas vara rätt kinkigt att taga sig fram på densamma med båt. Under regnfattiga somrar ligga t. o. m. stora ytor af Tåkern — särdeles i dess vestra del — fullständigt torrlagda, och uppstår då storm, så lösryckes och sammanrullas det förtorkade växttäcknet och kan af vinden föras till andra delar af sjön,

Tåkerns botten utgöres af en lergytja, hvars mäktighet, jag ej hade anledning undersöka, och som derföre är mig fullständigt obekant. Gytjan ligger icke lös, utan är tvärtom så fast, att den gör motstånd, då man deri vill köra ned en stång eller åra. Här och hvar anträffar man enstaka stenblock eller smärre stensamlingar, mer eller mindre täckta af gytja. Dennas färg vexlar mellan svartgrå och ljusgrå; den är i olika grad sandblandad och reagerar nästan alltid på kalk.

Vid kemisk undersökning af 26 stycken af mig tagna prof har halten af organiska ämnen vexlat mellan 46,01 och 0,67 procent. Kalkhalten har skiftat mellan 5,60 proc. (i ett prof från sjöns djupaste del) och 0,15. Kalihalten, som bestämts i 8 prof, visade ett maximum af 0,02 (vid Hofgården) och ett minimum af 0,04 proc. Samtliga profven hafva undersökts på svafvelsyra, som flerstädes förefans i en mängd, hvilken måste kallas afsevärd. Så t. ex. höll ett prof, taget utanför Väfversunda, 1,33 proc. svafvelsyra; ett annat, upphemtadt från sjöbotten straxt utanför Årby, 1,12 proc. Ett prof från Hofgårdsviken, som höll 0,45 procent svafvelsyra, hade pr har till 20 cm:s djup 3,580 kg. sådan. I medeltal höllo dessa 26 prof 0,27 proc. svafvelsyra.

Man tyckes i närmaste omnejden kring Tåkern hafva något öfverdrifna tankar om gytjans qväfverikedom. Så hörde jag uttalas fruktan för, att, efter sjöns eventuella torrläggning och dess botten uppodling, faran för liggsäd just af denna anledning skulle vara synnerligen stor. Emellertid visa 7 större, på qväfve undersökta prof en halt häraf, i medeltal utgörande blott 0,74 proc.; maximum 1,15 och minimum 0,44.

Vid mikroskopisk undersökning visade sig bottengytjan, hvad beståndsdelarne beträffar, utgöras af samma ämnen, som täckte bottenväxtligheten, fastän de mineraliska partiklarne voro ännu mera öfvervägande rikliga.

Förvånande är den ringa intensitet, hvarmed nybildning af torf försiggår i och kring Tåkern. Man skulle kunna känna sig frestad att i denna omständighet finna ett stöd för professor H. von Posts bekanta åsigt, att torf i afsevärdare mängder bildas blott i sådana stagnerande vatten, som i sig innehålla upplösta ulmin- och huminämnen samt färggas bruna af dem. Af en sådan brunfärgning finnes i Tåkerns vatten intet spår: får det stå i stillhet, tills de uppslammade partiklarne hunnit afsätta sig, så befinnes vattnet i sig sjelf vara klart och färglöst.

I de stora vassarne pågår naturligtvis en energisk igenväxning, men rötterna och rotstockarne ligga alldeles friska och osönderdelade, utan tecken till förtorfnings t. o. m. på ganska stort djup.

De äldre, vid sjöns sydvestra ända belägna torfbildningarna utgöras af föga multnade starr- och Phragmites-torfbäddar.

Torfmosundersökningar inom Elfsborgs län, sommaren 1898.

Af Rob. Tolf.

På begäran af tvenne medlemmar af Svenska Mosskulturforeningen utförde jag under en del af Juni månad sistlidne sommar undersökningar af ett större antal torfmossar, belägna inom Månstad, Åsarp, Tranemo och Mossebo socknar i Elfsborgs län. Då emellertid den ene af dessa reqvirenter — och dertill den, som lät undersöka det vida öfvervägande antalet af mossarne, nemligen 70 — uttalade sin bestämda önskan, att resultatet icke finge offentliggöras, så kan jag naturligtvis här vidröra endast det allmänaste af mossarnes i fråga beskaffenhet:

De undersökta mossarnes antal uppgick till 77 stycken.

Bland dem befunnos

23	vara	m. l. m.	passande	till	bränntorf,
24	»	»	»	»	torfströ,
4	»	»	»	»	skogsodling,
16	»	»	»	»	andra kulturela ändamål och
10	för närvarande icke användbara.				

Lågmossarne hörde i de flesta fall till mad-typen, d. v. s. de voro bildade utmed rinnande vatten, hvarför deras torf var, om än i olika grad, uppblandad med sand och slam, som blifvit ditförda vid de årliga öfversvämningarne. Särdeles anmärkningsvärda i detta afseende voro de mycket godartade, men för svåra öfversvämningar utsatta marker, hvilka ligga på ömse sidor om Sämsjöns utflöde i Lillån, en sträcka af vid pass en mil. För några år sedan utfördes å dessa mader ganska omfattande odlingsförsök midt för Limmareds glasbruk, men åtskilliga omständigheter hafva föranlett, att dessa odlingar i sitt nuvarande skick måste betraktas såsom nästan helt och hållet misslyckade. Härtill har äfven i sin mån medverkat den mindre väl valda sammansättningen af fröblandningen.

Undantagas enstaka fläckar, så utmärkte sig dessa lågmossbildningar för ett temligen ringa och likartadt djup — i medeltal ungefär 0,6 meter — samt för en synnerligen ren, om än ojemnt förmultnad torf, uppkommen af gröfre starrarter med obetydlig inblandning af bläcken och fräken. Grunden utgjordes af merendels fin sand, som här och hvar täcktes af svämmlera, oftast föga mäktig.

De undersökta högmossarne utmärkte sig, på förmultningsgraden när, för den enformighet i bildningssättet, som kännetecknar sydvestra Sveriges torfmarker af denna typ. Deras lefvande växtlighet var likaledes föga skiftande och bestod vanligen af ljung, lafvar, tufdun eller hvitmossa.

Vi befinna oss hela tiden inom Eriophorummossarnes område, om vi också endast mera sällan påträffa sådana i renaste tillstånd. Fiberinblandningen i torfven var dock, med mycket få undantag, ganska afsevärd. Till följd häraf voro de mossar, som kunde sägas innehålla ett verkligt första klassens råämne, jemförelsevis sparsamma. Likväl anträffades åtskilliga sådana, hvilkas torf hade den renhet och den ljusa färg, som tillkommer ett torfströ af fullgod beskaffenhet.

De för bränntorfberedning användbara mossarne voro likaledes af ej så litet skiftande godhet. Flera lemnade dock ett för det afsedda ändamålet synnerligen lämpligt råämne, ett sådant som Eriophorummossarne i väl multnad tillstånd städse hafva att framvisa: starkt humifieradt, plastiskt, vid kramning såplikt rinnande mellan fingrarna samt envist vidhäftande händer och borrhverkyg. Bland de så beskaffade mossarne fans särskildt en af sådan utsträckning och mäktighet, att den t. o. m. vid mycket stark förbrukning kan lemna det yppersta bränntorfmaterial under mansåldrar.

Såsom lämpliga för skogsodling antecknades fyra, i allmänhet väl multnade bildningar, hvilkas djup ej på något ställe öfversteg 1 meter.

Ungefär 11 proc. af hela antalet undersökta torfmossar befunnos af en eller annan anledning åtminstone ännu icke användbara, vare sig för kulturela eller tekniska ändamål.

Jag kan till sist icke underlåta att uttala den åsigten, att egare af större mossarealer skulle handla klokt uti att låta noggrant undersöka sina torfmarker för att härigenom underlätta och möjliggöra ett säkrare uppskattande af deras värde och deras användbarhet för olika ändamål.